

VZŤAH DIECÉZNEHO BISKUPA A KŇAZA (SPIRITUÁLNY POHĽAD)

Alexander Knorr

Abstrakt:

Tento prehľadový článok analyzuje vo svetle súčasných cirkevných dokumentov a cez prizmu praxe základný vzťah medzi diecéznym biskupom a kňazom. V troch častiach približuje a analyzuje význam tohto hierarchického vzťahu, ktorý je na jednej strane ohrozovaný paternalizmom a právnickým prístupom a na druhej strane zasa neochotou budovať hlbší ako kolegiálny vzťah. Zároveň článok nabáda vo svetle dvojitej motivácie k posilneniu vzťahu presbyteria s biskupom: prvá motivácia je ontologicko-sakramentálna a druhá motivácia má historicko-cirkevný charakter. Obe tieto motivácie umožňujú, aby poslušnosť v hierarchickom vzťahu mala aj racionálnu oporu a nestála len na ľudských sympatiách.

Kľúčové slová: biskup – kňaz – vzťah – hierarchický – poslušnosť – Druhý vatikánsky koncil

ÚVOD

Medzi mnohé témy kňazskej spirituality, ktoré si zasluhujú našu pozornosť, patrí aj téma ohľadom vzťahu diecézneho biskupa a kňaza či kňazov. Je pravdou, že v Cirkvi bola téma kňazstva a kňazskej spirituality vždy predmetom osobitnej pozornosti zo strany Magistéria, teológov a svätých. O kňazstve existuje mnoho štúdií, ktoré sa venujú rôznym aspektom: *dogmatickému, morálnemu, liturgickému, kánonickému, duchovnému, či dnes aj psychologickému a sociologickému.*

Som presvedčený, že pre život a rozvoj diecézy je podstatne dôležitý práve vzťah medzi biskupom a kňazom či kňazmi. Ako teda môžeme chápať tému, ktorá je o vzťahu diecézneho biskupa a kňaza, zo spirituálneho pohľadu?

Slovo spiritualita znamená spôsob, akým každý pokrstený žije svoj vzťah s Bohom skrze Krista vďaka milosti Ducha Svätého; a to v reálnej situácii, kde má miesto v cirkevnom spoločenstve, vo farnosti, v rodine, na mieste,

kde pracuje – podľa svojho vlastného povolania. *Spiritualita je predovšetkým osobným duchovným životom veriaceho človeka, ktorý vchádza do osobného vzťahu s Bohom.* Spiritualita zahŕňa celé naše bytie, naše poznanie a konanie, náš osobný a sociálny život. Keď sa hovorí o kňazskej spiritualite, ide o systém prostriedkov slúžiacich k tomu, aby sa kňazstvo mohlo žiť integrálne, ide o to, aby si kňaz mohol vybudovať *dôstojný kňazský život.*

Pokiaľ inkardinácia a život v miestnej Cirkvi je pre kňaza svojou podstatou prvkom, ktorý mu umožňuje žiť kňazskú spiritualitu (cfr. PDV, 31), potom aj vzťah k biskupovi v jednom presbytériu nie je druhoradý, ale podstatný.

Tento vzájomný vzťah medzi biskupom a kňazmi nám približujú dokumenty II. vatikánskeho koncilu *Lumen Gentium*, 28 o Cirkvi, *Christus Dominus*, 11 o pastorálnej službe biskupov a *Presbyterorum ordinis*, 7 o kňazskom účinkovaní a živote: najprv z dogmatického hľadiska, z ktorého logicky vychádzajú duchovné, pastorálne a praktické uzávery.

Prvý vzťah, s ktorým sa kňaz stretá v prostredí Cirkvi, sa týka diecézneho biskupa. Skôr ako by išlo o jurisdikčno–inštitucionálny vzťah, tento vzťah treba vnímať vo svetle jedinej sviatosťnej skutočnosti a účasti na Božej milosti vďaka vysviacke. Tento vzťah má v Cirkvi veľkú úctu. Stačí si spomenúť na *Nihil sine episcopo* sv. Ignáca z Antiochie a dlhé obdobie v histórii Cirkvi, kedy kňaz býval po boku biskupa. Priblížme si teraz vzťah biskupov ku kňazom a kňazov k biskupom zo spirituálneho pohľadu.

1 VZŤAH BISKUPOV KU KŇAZOM

Lumen Gentium, 28 opisuje ideálny obraz vzťahov Božích služobníkov, ktorí majú účasť na Kristovom kňazstve: *pre túto účasť na kňazstve a poslaní biskupa, nech v ňom kňazi naozaj uznávajú svojho otca a nech ho úctivo poslúchajú. Biskup zas nech pokladá kňazov za svojich spolupracovníkov, synov a priateľov, a nie už sluhov (porov. Jn 15,15).*

Christus Dominus zdôrazňuje dôležitosť vzťahov medzi biskupmi a kňazmi a rozširuje to, čo bolo vyjadrené v *Lumen Gentium*. Ohľadom vzťahov medzi biskupmi a kňazmi tento dokument zdôrazňuje v bode 16: *Nech [biskupi] vždy zahrňujú osobitnou láskou kňazov, keďže oni berú na seba časť ich povinností a starostí, plniac svoju každodennú prácu s toľkou horlivosťou. Nech ich majú za synov a priateľov, a preto nech ich ochotne vypočujú a nech sa snažia rozvíjať všetku dušpastiersku činnosť celej diecézy v dôvernom nažívaní s nimi.*

A v *Presbyterorum ordinis* v 7. bode, ktorý sa týka vzťahov kňazov k iným, nachádzame potvrdenie, že všetci kňazi majú spolu s biskupmi účasť na jedinom a tom istom kňazstve a *pre spoluúčasť na tom istom kňazstve a účinkovaní nech teda biskupi pokladajú kňazov za svojich bratov a priateľov,*

nech ich radi vypočujú a nech si všemožne dajú záležať na ich materiálnom a zvlášť duchovnom dobre. Lebo predovšetkým na nich dolieha ťažká zodpovednosť za svätosť ich kňazov, a preto nech sa s tou najväčšou starostlivosťou venujú stálemu vzdelávaniu svojho kňazstva. Nech ich radi vypočujú, ba nech sa s nimi radia a s nimi vymieňajú náhľady o požiadavkách pastoračnej činnosti a otázkach týkajúcich sa záujmov diecézy. Aby sa to mohlo účinne uplatňovať, nech sa zriadi primerane dnešným podmienkam a potrebám – vo forme a podľa predpisov, ktoré určí cirkevné právo – kňazský výbor, čiže senát, reprezentujúci kňazstvo, ktorý by mohol svojimi radami účinne pomáhať biskupovi pri správe diecézy.

Môžeme konštatovať, že na obsah týchto dokumentov nadväzuje aj náš otec arcibiskup Mons. Stanislav Zvolenský už od svojho prvého príhovoru pri uvedení do úradu bratislavského arcibiskupa 8. 3. 2008 v Katedrále sv. Martina, keď povedal: *Chcem byť pre kňazov otcom, bratom a priateľom, prežívať s nimi radosti i bolesti, je dôležité, aby sa stávali dokonalejšími, aby boli vo svojich farnostiach žiarivým svetlom.* Túto svoju ochotu pripomenul kňazom i v prvých aktách *Kúrie bratislavskej arcidiecézy*.

Áký má byť teda vzťah biskupov s kňazmi? Z dokumentov II. vatikánskeho koncilu, ktoré som doteraz predstavil, vyplýva, že prvou skupinou, ktorá má mať nové vzťahy s kňazmi, sú samotní biskupi. Koncil bez toho, že by upadol do prehnaneho paternalizmu alebo výlučného juridizmu, dáva jasné indikácie, ktorých aktualizácia a asimilácia si bude bezpochyby vyžadovať dlhý čas. Biskupa sa týkajú najmä tieto štyri dôsledky:

- biskup má považovať kňazov za svojich nevyhnutných spolupracovníkov a poradcov v službe,
- má ich považovať za bratov a priateľov,
- má vážnu zodpovednosť za ich svätosť,
- musí vytvoriť, nakoľko je to možné, výbor alebo senát, ktorý bude reprezentovať presbyterium.

Tieto štyri dôsledky majú rôznu povahu a stupeň povinnosti: prvý je výlučne teologický, druhý pastorálno-psychologický, tretí spirituálny, štvrtý právny. Všetky sú vysoko náročné.

Konciloví otcovia trvali na tvrdení, že kňazi sú nevyhnutní spolupracovníci a poradcovia biskupa pri vykonávaní ich služby. Týmto Koncil nepriamo potvrdzuje, že ustanovenie presbyterátu je Božieho pôvodu, nakoľko má účasť na skutočnom kňazstve Nového zákona, ktoré s ostatnými sviatosťami ustanovil Kristus. II. vatikánsky koncil zároveň učí, že v ontologickom poradí sa najprv nachádza vzťah všetkých kňazov k biskupskému rádu a následne vzťah kňazov jednej diecézy k vlastnému biskupovi.

To, že biskup má považovať kňazov za bratov a priateľov, má pastorálno-psychologický ráz. Bezpochyby tento výraz nám sprítomňuje Kristove slová

v Jánovom Evanjeliu: *Už vás nenazývam sluhami, lebo sluha nevie, čo robí jeho pán. Nazval som vás priateľmi* (Jn15,15). V istom zmysle môžeme hovoriť o novom kvalitatívnom vzťahu biskupov ku kňazom a kňazov k biskupom, ktorý je úplne iný ako v civilnej pracovnej sfére, kde môže byť síce profesionálny, ale tam ide o vzťah zamestnávateľa a zamestnanca. Vzťah biskupa a kňaza vychádza od Krista.

Ohľadom duchovnej starostlivosti biskupa o svätosť kňazov II. vatikánsky koncil nadväzuje na učenie pápežského Magistéria XX. stor. Ide najmä o dokumenty, ako sú: apoštolská exhortácia *Haerent animo* sv. Pia X., encyklika *Ad catholici sacerdotii* Pia XI., apoštolská exhortácia *Menti nostrae* Pia XII., encyklika *Sacerdotii Nostri primordia* sv. Jána XXIII.

Na tomto mieste by som chcel spomenúť slová Jána XXIII., ktorými sa v závere svojej encykliky obrátil na biskupov a iných zodpovedných predstaviteľov: *Vám, ctihodní bratia, čo nesiete zodpovednosť za posväcovanie vašich kňazov, odporúčam pomáhať im v ťažkostiach, niekedy dosť vážnych, ich osobného života alebo ich služby. Čo nemôže urobiť biskup, ktorý miluje svojich kňazov, ak si získal ich dôveru, ak ich pozná, zblízka ich sleduje a vedie ich pevnou, vždy otcovskou autoritou? Pastieri celej diecézy, buďte tým v prvom rade, a osobitným spôsobom pre tých, čo s vami úzko spolupracujú a s ktorými vás spájajú také posvätné zväzky.*

Vráťme sa ešte k II. vatikánskemu koncilu, kde som spomínal, že jedným z povzbudení pre biskupov bolo vytvoriť, nakoľko je to možné, výbor alebo senát, ktorý bude reprezentovať presbytérium. Ide o to, aby sa v každej diecéze vytvorilo ovzdušie dialógu, ako ho priblížila encyklika sv. Pavla VI. *Ecclesiam suam*. V roku 1966 pápež Pavol VI. v *Motu proprio Ecclesiae sanctae* vydal praktické normy ohľadom ustanovenia presbyterskej rady. V roku 1970 Svätá stolica zdôraznila povinnosť ustanovenia presbyterskej rady a dala návrhy na jej štatúty, až napokon našla právne zakotvenie v novom Kódexe kanonického práva (kán. 495-502).

V súčasnosti je vzťah biskupa s kňazmi analyzovaný v dvoch dokumentoch: prvým je apoštolská exhortácia pápeža sv. Jána Pavla II. *Pastores gregis*, vydaná 16. 10. 2003, venovaná je biskupovi ako služobníkovi evanjelia. Táto exhortácia predstavuje najdôležitejší dokument Magistéria, ktorý sa týka spirituality biskupa a jeho poslania po II. vatikánskom koncile.

43. bod a nasledovné s titulom *Biskup so svojím presbytériom* približuje vzťah medzi biskupom a kňazmi. Aj tento dokument usmerňuje biskupa, aby pri svojom konaní pôsobil predovšetkým ako otec a brat, a zdôrazňuje nevyhnutnosť osobitej kvality vzťahov medzi biskupom a jeho kňazmi. Biskup je povoláný, aby mal rád svojich kňazov, aby ich počúval, prijal, usmerňoval, potešoval, spolupracoval s nimi, zaujímal sa o ich ľudské, duchovné, služobné a ekonomické podmienky. Tento vzťah sa prejavuje otcovským a bratským sprevádzaním v základných etapách ich života, vychádzajúc od prvých krokov

v pastoračnej službe a v ich permanentnej formácii. Následne sa pripomína liturgické gesto, keď kandidát kňazstva vkladá svoje ruky do rúk biskupa a zároveň mu sľubuje úctu a poslušnosť. Toto gesto zaväzuje oboch: kňaza aj biskupa. Budúci novokňaz sa dáva k dispozícii biskupovi a biskup sa má snažiť chrániť tieto ruky. V tom istom bode nasleduje odporúčanie biskupom, aby sa modlili za svojich kňazov, aby mali s nimi spolucítenie, aj s tými, ktorých povolanie a vernosť Pánovi sa oslabili.

Druhým dokumentom je *Direktórium o pastoračnej službe biskupov Apostolorum sucesores*, ktorý pripravila Kongregácia pre biskupov. Tento dokument bol publikovaný 22. 2. 2004, na slávnosť Katedry sv. Petra. Pre nás je dôležitá IV. kapitola, ktorá sa venuje službe biskupa v partikulárnej Cirkvi (75-83).

Chcel by som vám predstaviť niektoré najdôležitejšie body, ktoré sú akoby syntézou a zhrnutím predchádzajúcich dokumentov:

- biskup by mal nasmerovať svoju lásku a osobitnú starostlivosť hlavne na kňazov a seminaristov,
- pri vykonávaní služby biskup sa má usilovať, aby vytvoril klímu dôvery a má sa správať ku kňazom viac ako otec a priateľ,
- biskup by mal poznať individuálne kňazov, úroveň ich duchovného života, zdravotný stav a ekonomické podmienky,
- kvôli motívom štúdia, modlitby a spoluzdieľaní počas stretnutí s kňazmi sa odporúča založiť takzvaný dom kňazov,
- nie je dobré, aby sa kňazom, ktorí práve ukončili formáciu v seminári, ukladali náročné úlohy, ale aby boli postupne uvádzaní do pastoračnej práce,
- biskup by sa mal zaujímať o ľudské a duchovné starosti kňazov.
- Osobitnú starostlivosť má venovať zvláštnym prípadom:
 - nebezpečenstvo samoty a izolácie kňazov, predovšetkým mladých,
 - nebezpečenstvo únavy z práce, ktorá môže zapríčiniť napätie,
 - otcovský prístup voči kňazom v situáciách slabosti a morálnej únavy,
- biskup by sa mal zaujímať aj o kňazov, ktorí zanechali službu, mal by napomáhať ich vnútornému obráteniu.

2 VZŤAH KŇAZOV S BISKUPMI

Prejdime teraz ku vzťahu kňazov s biskupmi. Ako východiskový bod nám môže poslúžiť apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* o formácii kňazov v súčasnom svete (25.3.1992), kde sa konštatuje, že *prostredníctvom kňazstva biskupa sa aj kňazstvo druhého stupňa začleňuje do apoštolskej štruktúry Cirkvi* (PDV 16). Následne, *kňazskú službu vzhľadom na jej povahu môže kňaz vykonávať len vtedy, ak sa zjednotil s Kristom vo sviatostnom začlenení do kňaz-*

ského stavu a je v hierarchickom spoločenstve s vlastným biskupom. ... Kňazská služba spočíva predovšetkým v spoločenstve a v zodpovednej a nevyhnutnej spolupráci so službou biskupa, a to najmä v starostlivosti o všeobecnú Cirkev i jednotlivé miestne cirkvi, keďže v službe týmto cirkvám tvoria spolu s biskupom jediné kňazstvo (PDV 17).

Okrem toho si musíme uvedomiť, že iba biskup vlastní plnosť kňazstva a tým, že kňazi prijímajú sviatosť posvätného rádu od biskupa, kompletne od neho závisia. V LG, 28 sú kňazi opísaní ako: *spolupracovníci biskupského stavu, jeho pomocníci a výkonné sily, povolani slúžiť Božiemu ľudu... V jednotlivých miestnych pospolitostiach veriacich takrečeno sprítomňujú biskupa, s ktorým sú spojení v duchu dôvery a veľkodušnosti, majúci podiel na jeho úlohách a starostiach pri každodennom plnení povinností. Pod vedením biskupa posväcujú a spravujú sebe zverenú časť Pánovho stáda.*

Z toho vyplýva, že kňazi spolu s biskupom a pod jeho vedením vykonávajú službu. Zároveň je táto služba biskupa a kňazov účasťou na jedinom Kristovom kňazstve. Vo vzťahu biskupa a kňazov dokument odporúča otvorený, veľkodušný a dôverný vzťah, v ktorom majú mať kňazi účasť na starostiach biskupa.

Už II. vatikánsky koncil sa neobmedzil iba na to, aby popísal postoj biskupov voči svojim kňazom. Taktiež zdôrazňuje postoj kňazov voči vlastným biskupom; postoj, ktorý je založený na láske a poslušnosti: *Kňazi, majúci pred očami plnosť kňazského svätenia, ktorému sa tešia biskupi, nech si v nich uctieávajú autoritu Krista, najvyššieho Pastiera. Nech sa teda vinú k svojmu biskupovi s úprimnou láskou a poslušnosťou. (PO,7)*

Kňazi by mali mať vždy na zreteli dobro celej diecézy a celej Cirkvi. Zjednotení so svojím biskupom by nemali zabúdať, že biskup je súčasťou biskupského kolégia. Kňaz nikdy nie je kňazom sám, pretože byť vysvätený znamená byť včlenený do kňazského rádu a mať účasť na duchovnej moci pre službu, a spoločne celému Božiemu ľudu. Kňazi vytvárajú presbytérium, ktoré je pridružené k biskupovi a sústredené k nemu. Nakoľko je biskup členom apoštolského kolégia, dáva kňazskej aktivite cirkevný a univerzálny rozmer. Z toho vychádza aj konkrétny postoj kňazov, ktorí na základe svojej účasti na kňazstve a apoštolskom diele biskupa sú povinní uznať v ňom svojho otca a poslúchať ho s úctivou láskou.

Podľa *Direktória o službe a živote kňazov (31.1.1994), hierarchické spoločenstvo sa osobitým spôsobom vyjadruje v eucharistickom slávení, keď kňaz, modliac sa za pápeža, za biskupské kolégium, za vlastného biskupa, nevyjadruje len svoju úctu, ale potvrdzuje autentickosť svojho slávenia (bod 23).*

Vzťah kňazov s Bohom nepochopíme správne, ak nechápeme a nedržíme na zreteli ich vzťah s biskupským rádom, ale taktiež je pravdou, že nepochopíme správne vzťah kňazov s biskupským rádom, pokiaľ nechápeme a nedržíme

na zreteli ich vzťah s Bohom. Ide o situáciu a podmienky, ktoré mimo Cirkvi nemajú obdobu.

Jestvuje teda dvojaká motivácia jediného presbytéria s vlastným biskupom: prvá je ontologicko-sviatostná (na základe plnosti biskupskej služby, účasti kňazov na tejto službe, prostredníctvom biskupa počas kňazskej vysviacky a pod.) a druhá je historicko-cirkevného rázu (kňazi ako podriadení spolupracovníci už od najstarších čias Cirkvi, záväzok úcty a poslušnosti voči biskupovi). Tu prichádzame k téme kňazskej poslušnosti.

Skôr, ako budeme uvažovať o vzťahu biskupa a kňaza na základe kňazskej poslušnosti, je potrebné, aby sme upresnili jej teologický základ. Povinnosť poslušnosti sa môže zakladať na rozličných motívoch. Poslušnosť detí voči rodičom, ktorá vychádza z prirodzenej skutočnosti plodenia, občianska poslušnosť voči civilnej autorite, ktorá vychádza z požiadaviek voči spoločnosti... V Cirkvi poslušnosť rehoľníkov vychádza zo slobodného sľubu, ktorou prinášajú *seba ako obeť Bohu úplným zasvätením svojej vôle* (Perfecte caritatis, 14). Poslušnosť kňazov nemôžeme obmedziť na žiadnu z uvedených.

Je isté, že kňazská poslušnosť sa nemôže zakladať na prirodzenom potomstve (ako deti), ani na požiadavkách ľudskej spoločnosti (ako občania), ani na obetovaní vlastnej vôle Bohu ako darovanie seba samých (ako v rehoľnej poslušnosti). Kňazská poslušnosť predpokladá prijatie sviatosti posvätného rádu, ktorý konsekruje kandidáta a uschopňuje ho k poslaniu. Na rozdiel od rehoľníkov, diecézni kňazi neskladajú rehoľné sľuby (lat. *votum*), ale dávajú sľub poslušnosti biskupovi pre službu Evanjelia (lat. *promissio*).

Základom kňazskej poslušnosti je teda prijatie posvätného rádu, vďaka ktorému prijíma od Boha sviatosť, prostredníctvom ktorej má osobitným spôsobom účasť na Kristovom kňazstve (PO, 5). Tento posvätný rád prijíma skrze biskupa, s ktorým je sviatosťne zviazaný ako jeho spolupracovník (PO, 2). Biskup vlastní plnosť kňazstva a v Cirkvi má zodpovednosť za apoštolskú službu, ktorú vykonáva v spoločenstve a v podriadenosti voči pápežovi (LG, 21-22). Kňazi sú povolani, *aby boli v kňazskom stave spolupracovníkmi biskupského stavu pri riadnom plnení Kristom zvereného apoštolského poslania* (PO, 2).

Práve na tejto sviatosťnej účasti kňazov na biskupskej službe spočíva teologický a sviatosťný základ kňazskej poslušnosti. Kňaz je teda konsekrovaný Bohom prostredníctvom biskupa, aby sa stal spolupracovníkom biskupského rádu vo vykonávaní služby v podriadenom stupni.

7. bod PO vyjadruje všetko podstatné, čo chceli konciloví otcovia vyjadriť o kňazskej poslušnosti: *Táto kňazská poslušnosť, preniknutá duchom spolupráce, má svoj základ práve v účasti na biskupskom účinkovaní, ktorej sa kňazom dostáva vysviackou a úradným cirkevným poverením (kanonickou misiou).*

Chcel by som zdôrazniť, že vzájomná úcta a kňazská poslušnosť je nevyhnutná najmä v dnešnej dobe, pretože pred požiadavkami služby žiaden kňaz nie je v stave, aby uskutočnil do hĺbky svoje poslanie, pokiaľ koná sám alebo

na vlastnú päsť, bez toho, že by spojil svoje sily s ostatnými kňazmi, pod vedením tých, ktorí vedú Cirkev (cfr. PO, 7).

Apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* sa zaoberá aj témou kňazskej *poslušnosti* (bod 27), ktorá je charakterizovaná ako vnútorná disponovanosť, vďaka ktorej sú kňazi vždy ochotní hľadať nie svoju vôľu, ale Kristovu. Kňazská poslušnosť je zároveň apoštolská, v zmysle, že kňaz uznáva Cirkev v jej hierarchickej štruktúre. Táto poslušnosť je vtedy autentická, keď je správne motivovaná, bez servilnosti.

Direktórium o službe a živote kňazov nám ponúka konkrétne prvky o kňazstve a kňazskom živote. Ohľadom *poslušnosti* sa píše, že zo samej povahy svojej služby kňaz slúži Kristovi a Cirkvi. Má sa preto stávať disponibilným prijať to, čo mu správne kážu predstavení a ak niet právne uznanej prekážky, má prijať a verne splňať úlohu, ktorú mu zveril jeho ordinár. Biskup dekrétom posielal kňazov ako pastierov na určité miesto alebo presne určený pastoračný sektor. A kňazi prijímajú toto poslanie, ktoré im umožňuje naplňať službu, ktorú prijali na seba kňazskou vysviackou.

Na druhej strane treba poznamenať, že poslanie a poslušnosť sa nesmú chápať ako záväzok slepej poslušnosti. Medzi biskupom a jeho kňazmi musí jestvovať dialóg, vzájomné vypočutie názorov, diskusia. Kňaz má právo ísť za svojím biskupom a vyjadriť mu svoje dôvody, prečo nemôže realizovať to alebo ono biskupovo poverenie. To umožňuje spoločne skúmať problémy s tými, ktorí s biskupom v kúrii najbližšie spolupracujú. Už v koncilovom dokumente *Christus Dominus* nachádzame aj 31. bod, ktorý sa týka osobných kvalít kňaza pri správe farnosti a prekladania kňazov: *Pri rozhodovaní, či je určitý kňaz súci pre správu tej – ktorej farnosti, nech biskup berie do úvahy nielen jeho vzdelanie, ale aj nábožnosť, apoštolскую horlivosť i ostatné vlohy a vlastnosti, ktoré sa vyžadujú pre patričné vykonávanie dušpastierskej činnosti.*

3 ÚSKALIA A VÝZVY VO VZŤAHU BISKUP – KŇAZ

V nasledujúcej časti našich úvah o vzťahu diecézneho biskupa a kňaza, či kňazov si priblížme niektoré možné úskalia a zároveň výzvy v ich *vzťahu na ľudskej rovine*, ktoré ovplyvňujú aj ich duchovný život. Určité pokušenie spočíva vo vzťahu, ktorý je výlučne zameraný na veci, ktoré treba robiť, na funkcionálny vzťah. Biskup v súčasnosti riskuje, viac ako v minulosti, že bude natoľko zaneprázdnený problémami, ktoré naňho doliehajú, až nebude schopný mať osobný vzťah so svojimi kňazmi. To isté platí vo vzťahu kňaz – biskup. Nedostatok dôvery, strach, rozdielnosť veku sú často skutočnosti, ktoré nenapomáhajú budovať osobný a hlboký vzťah. Na druhej strane tento

vzťah je skutočne podstatný, pretože ako konštatuje sv. Ján Pavol II., *stretnutie kňazov so svojím biskupom je samo osebe živým obrazom Cirkvi*.

Zväzok kňazov s biskupom sa prejavuje nielen vo význačných okamihoch života kňaza. Aj v každodennom živote, ktorý tvoria vzťahy, stretnutia, túžby, strach, starosti,... kňaz prežíva svoj vzťah s biskupom. Tieto vzťahy sa rozvíjajú, pokiaľ sú autentické, čo by malo charakterizovať každý ľudský vzťah. Priblížme si niektoré etapy v živote kňaza, ktoré môžu byť poznačené istým napätím vo vzťahu s biskupom. Ako konštatoval pápež sv. Ján Pavol II. v *Pastores dabo vobis, z problému identity kňaza sa pozornosť presunula na problémy spojené s procesom kňazskej formácie i s kvalitami života kňaza. Nové generácie dnešných kandidátov služobného kňazstva sa značne líšia od svojich bezprostredných predchodcov a žijú v podstatne novom svete, ktorý sa ustavične a rýchlo vyvíja*.

Už samotné duchovné zrodienie novokňaza je predmetom mnohých úvah a rozjímaní. Ľudský rozmer, do ktorého patrí napríklad aj afektívny život, však neraz býva podcenený. Takisto prechod z komunitného spôsobu života v seminári a vysokoškolských štúdií k začleneniu sa do diecézy v novej farnosti nie je pre každého ľahký. Predovšetkým v pastoračii môže narásť afektívne napätie, únava a stres kvôli novej zodpovednosti, neskúsenosti či nedostatočnej podpore zo strany nového farára.

Prvé roky bývajú zvyčajne rozhodujúce a pre niektorých sú relatívne pokojné a nekonfliktné. Novokňaz je počas vysviacky povzbudený a podporený biskupom. Potom prichádza nový životný štýl, ako je nový denný program, možnosť ohlasovania Božieho slova, slávenia Eucharistie a vysluhovania sviatostí, vyučovania a pod. Toto pokojné obdobie prvotnej radosti zvyčajne trvá niekoľko rokov. Prvé známky osobnej krízy vo vzťahu k biskupovi sa môžu začať vynárať, keď sa po čase novokňaz začne porovnávať so svojimi spolužiakmi, ktorí sú poslaní na ďalšie štúdiá, dostanú dôležité poslanie v diecéze alebo sú menovaní za farára.

Po niekoľkých rokoch kňaz začína porovnávať svoje pôsobiská so svojimi spolužiakmi, môže pozorovať svoje úspechy či neúspechy, plány, ktoré neuskutočnil, akceptáciu alebo nesúhlas spoločenstva a biskupa. Po eufórii prvých rokov v službe mnohí kňazi, ktorí sú zaťažení monotónnosťou každodenného života, si najmä v strednom veku začínajú uvedomovať, že sú len jednými z mnohých, že sa im nepodarilo uskutočniť mnohé predsavzatia a plány a môže sa im zdať, že nie sú schopní vyriešiť problémy iných, ani vlastné. Vtedy aj kňaz môže prechádzať osobnou krízou a môže si uvedomovať pocit nedostatočnosti, neistoty, nedôvery v seba samého, zhoršujú sa osobné a sociálne vzťahy, ktoré sa prejavujú izoláciou, cynizmom alebo nedôverou.

K osobným problémom sa pridáva frustrácia a narastá používanie obranných mechanizmov, ako je agresivita voči druhým, najmä voči biskupovi, ktorého obviňuje z nepochopenia, prenasledovania, upierania práv a pod.

Treba si reálne uvedomiť, že biskup ani pri najlepšej vôli nemôže každému vyhovieť podľa jeho predstáv. To sa nepodarilo ani Kristovi.

Ako riešiť a predchádzať týmto problémom v živote kňaza, ktoré môžu poznačiť aj jeho vzťah k biskupovi? Medzi konkrétny prostriedok na prekonanie krízy kňaza patrí jednoznačne *systematická permanentná formácia kňazov*, ktorá v našich podmienkach ešte nie je veľmi rozvinutá. Táto formácia je priamo určená *mladým kňazom*, ale pomáha aj prekonávať rutinu, ktorú môžu vnímať kňazi, ktorí sú v *strednom veku*. Títo kňazi sú neraz ohrození najmä únavou, ktorá je znakom rezignácie a sklamaní po ťažkostiach a neúspechoch. Permanentná formácia môže pomôcť aj *kňazom vo vyššom veku*, aby sa ubezpečili o svojej úlohe, ktorú sú naďalej povolani vykonávať v presbytériu. Takisto sa týka aj kňazov, ktorých priveľké námahy alebo choroby priviedli do stavu fyzickej vyčerpanosti či morálneho ochabnutia.

Práve biskup má venovať osobitnú pozornosť a starostlivosť stálej formácii svojich kňazov. *V tomto diele má biskup, ktorý tu zohráva nenahraditeľnú a nikomu nezveriteľnú úlohu, vedieť poprosiť o spoluprácu kňazskú radu, ktorá v súlade so svojou povahou a svojimi cieľmi zdá sa byť vhodnou inštitúciou na to, aby sa o ňu mohol oprieť, keď ide napríklad o vypracovanie formačného plánu* (DoSŽK, 89). Preto jednou z priorít v našej novej arcidiecéze by malo byť práve vypracovanie systematického plánu formácie kňazov a jeho konkrétne realizovanie. Je tu preto nutná jasná organizácia s vyznačením cieľov, obsahu i prostriedkov na realizovanie tohto plánu.

Direktórium o službe a živote kňazov uvádza medzi základné prostriedky permanentnej formácie *kňazské stretnutia*. Osobitne pre novokňazov je dôležitý a aktuálny 82. bod, ktorý je venovaný *pastoračnému roku*. Ide o to, aby v prvom roku po diakonskej alebo kňazskej vysviacke sa uľahčil prechod od života v seminári k posvätnnej službe. *Počas pastoračného roku treba dbať na to, aby novovysvätení neboli vystavení mimoriadne ťažkým alebo háklivým situáciám, a tiež aby sa im neurčovali úlohy, ktorých spĺňanie by ich vzdal'ovalo od spolubratov*. Odporúča sa aj napomáhať nejakej vhodnej *forme spoločného života*. Počas tohto obdobia by sa mali organizovať prednášky a semináre týkajúce sa spovede, liturgie, katechézy, kázania, kánonického práva, kňazskej, laickej a rehoľnej duchovnosti, sociálnej náuky, komunikatívnych prostriedkov, poznania siekt a nových náboženských hnutí, atď.

Aktivity pastoračného roka by sa mohli konať v *dome duchovenstva*, o ktorom píše bod 84. Kde ešte takéto dom nejestvuje a ukazuje sa jeho potreba, odporúča sa vytvoriť – na národnej alebo oblastnej úrovni – štruktúry, slúžiace tak fyzicko-psychickej, ako aj duchovnej obnove kňazov nachádzajúcich sa v zvláštnych potrebe.

Ohľadom vzťahu biskup – kňaz je dôležitá časť, ktorá sa zaoberá formáciou, ktorá má byť prispôbená veku a špeciálnym situáciám (body 93-97).

Počas prvých rokov kňazstva si mladý kňaz hľadá spôsob života a služby. Prvé roky, ktoré sú nutným overením si počiatocnej formácie v prvom stretnutí sa so skutočnosťou, sú pre budúcnosť najrozhodujúcejšie. Mladým kňazom by mal byť umožnený osobný kontakt s biskupom, mali by mať možnosť odychu, ako aj mesačnej duchovnej obnovy. V prvých rokoch kňazstva je nevyhnutné zorganizovať výročné formačné stretnutia, na ktorých by sa mali prehlbovať vhodné teologické, morálne, pastoračné, liturgické, právne, duchovné a kultúrne témy.

Kňazi po niekoľkých rokoch získavajú mnoho skúseností a potrebujú povzbudenie, primerané docenenie, nové prehĺbenie formácie vo všetkých smeroch, oživenie motivácie, kňazskú komunitu, priateľstvo svojho biskupa, prekonanie prípadného pocitu únavy, frustrácie, osamotenosti a napokon objavenie nového prameňa kňazskej duchovnosti. Títo kňazi by mali preberať aj psychologické a citové ťažkosti, ktoré môžu vznikať v tomto časovom období.

Starší kňazi alebo kňazi v pokročilom veku majú svoje miesto medzi ostatnými kňazmi. Veľmi môžu pomôcť ako skúsení spovedníci a duchovní vodcovia a môžu sa podeliť s ostatnými o svoje skúsenosti, ponúknuť povzbudenie, otvorenosť, vypočutie a pokoj a byť k dispozícii, keď ich poprosia.

Kňazi vo zvláštnych situáciách, ktorí sa nachádzajú v stave fyzického oslabenia alebo psychickej únavy, môžu nájsť vďaka permanentnej formácii novú motiváciu. Biskup a spolubratia by nemali zabúdať na občasnú návštevu chorých spolubratov. Osobitnou starostlivosťou by mali byť obklopení kňazi, ktorí končia svoju pozemskú púť. Ostatní kňazi im majú poskytovať povzbudenie vo viere, ako aj starať sa o udeľovanie sviatostí. Toľko k permanentnej formácii.

Výzvy vo vzťahu biskup – kňazi sú veľké. Všetci sme pozvaní, aby sme budovali dobré a hlboké vzájomné vzťahy, ako aj novú úroveň komunikácie medzi biskupom a kňazmi, tak, ako nás k tomu povzbudzuje aj Učiteľský úrad Cirkvi. Ideálom je mať dobré a pevné vzťahy na kňazskej i ľudskej úrovni zároveň.

ZÁVER

Čo dodať na záver? Biskup a kňazi spoločne. Nemôžeme si predstaviť vysviacku bez biskupa, ktorý vkladá ruky na ordinanda a umožňuje mu vstúpiť do kňazského spoločenstva. Ale nemôžeme si ani predstaviť biskupa, ktorý by si myslel, že môže robiť všetko bez svojich kňazov. Ako sa ktosi vyjadril: *nie je dobré, aby biskup bol sám. A nie je dobré, aby kňaz konal bez vedomia, súhlasu a požehnanja svojho biskupa.* Spoločne pre vzrast Cirkvi. Z novonadobudnutého zmyslu kňazstva, kňazskej služby a vzájomného vzťahu medzi biskupom a kňazmi bude mať úžitok celá Cirkev a jej poslanie vo svete.

Použitá literatúra

- Akta Kúrie Bratislavskej arcidiecézy I.* Bratislava: Bratislavská arcidiecéza, 2008.
- Direktórium o službe a živote kňazov* (Pápežské dokumenty; Číslo edície: zv. 50). Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2004.
- Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2020.
- FRANTIŠEK. Príhovor pri príležitosti slávania 50. výročia založenia Biskupskej synody, 17. októbra 2015: AAS 107 (2015), 1139.
- JÁN XXIII. *Sacerdotii nostri primordia.* Encyklika Jána XXIII. katolíckemu episkopátu na sté výročie nábožnej smrti svätého farára z Arsu. In: HERMANOVSKÝ, Ján ed. *Pápeži kňazom.* Bratislava: LÚČ, 1996.
- JÁN PAVOL II. *Exhortácia Pastores dabo vobis.* Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1994.
- JÁN PAVOL II. *Pastores gregis. Posynodálna apoštolská exhortácia.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006.
- Kódex kánonického práva.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001.
- KONGREGÁCIA PRE BISKUPOV. *Direktórium pre pastoračnú službu biskupov Apostolorum successores* (22. februára 2004), č. 90: Enchiridion Vaticanum 22 (2006), 1768-1769.
- PIUS X. *Haerent animo.* Exhortácia Pia X. pre klérus pri príležitosti svojho zlatého kňazského jubilea (4. augusta 1908). Banská Bystrica: Biskupský úrad Banská Bystrica, 1996.
- PIUS XI. *Ad catholici sacerdotii.* Encyklika o katolíckom kňazstve zo dňa 20. decembra 1935. Banská Bystrica: Biskupský úrad Banská Bystrica, 1996.
- PIUS XII. *Menti nostrae.* Apoštolská exhortácia z roku 1950. Bratislava: Lúč, 1998.

The relationship between the diocesan bishop and the priest from spiritual perspective**Summary:**

This review article analyses, in the light of contemporary Church documents and through the prism of practice, the fundamental relationship between the diocesan bishop and the priest. In three parts, it approaches and analyses the meaning of this hierarchical relationship, which is threatened on the one hand by paternalism and juridicism and on the other hand, in turn, by an unwillingness to build a deeper than collegial relationship. At the same time, the article encourages, in the light of a double motivation to strengthen the relationship of the presbyterium with the bishop: the first motivation is an ontological-sacramental and the second one motivation has a historical-ecclesial nature. Both these motivations make possible, that the obedience in the hierarchical relationship is also rationally supported and does not stand only on human sympathies.

Key words: *bishop – priest – relationship – hierarchical – obedience – Second Vatican Council*

ThDr. Alexander Knorr, PhD.
Comenius University Bratislava
Faculty of Roman Catholic Theology
of Cyril and Methodius
Department of Practical Theology